

STANDARD č. 12		
Ukončení péče v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc		
Zpracoval:	mgr et Bc. Nikola Mojová, DiS.	
Funkce:	psycholog	
Schválil:	Mgr. Zuzana Klimszová	Podpis:
Funkce:	ředitel	
Datum:	15. 2. 2023	
Vydání číslo:	5	Datum platnosti: 1. 10. 2025
Datum revize:	1. 10. 2025	
Rozdělovník:	Všichni pracovníci Dětského centra Pluto	

Kritérium 12a

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc („ZDVOP“) má písemně stanovena pravidla práce pro situace významných změn v životě dětí a rodin, včetně ukončení pobytu dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Za významnou změnu v životě dítěte je považována již sama skutečnost, že je dítě z běžné rodiny umístěno do péče ZDVOP. Ale nejen to, velká zátěž pro dítě je také návrat ze ZDVOP zpět do rodiny, nebo když přechází ze ZDVOP do některé z forem náhradní péče (rodinné nebo ústavní) a je mu ukončený pobyt v zařízení.

- Těmto významným změnám je zapotřebí věnovat velkou pozornost a eliminovat důsledky pro dítě tak, aby byly co nejméně zatěžující a změna nevedla k další traumatizaci dítěte.
- Během každé změny dítěte se v zařízení chováme pokaždé empaticky, s ohledem na typ situace, ve které se dítě nachází. Personál přistupuje k dítěti citlivě, se zřetelem na jeho věk, rozumové schopnosti a volní vyspělost dítěte. Přístup respektuje individualitu dítěte a jeho potřeby. Vždy bereme v potaz názor dítěte, pokud je tento názor schopno formulovat. Bereme ohled na soukromí dítěte a jeho rodiny, a to v maximálně možné míře. Stejně tak významné je pro nás zachovat dítěti jeho důstojnost. Rodiče i ostatní osoby v životě dítěte jsou rovnocennými partnery v jednání kolem dítěte. Jakmile je to možné, dítě i jeho rodiče jsou vždy s předstihem informováni o budoucích událostech s dostatečným vysvětlením důvodů. Práce s dítětem, jeho rodinou, osobami pro dítě blízkými a institucemi, musí být kontinuální, systematická. Je to plánovaný a doprovázený proces, jehož tempo respektuje schopnost dítěte přijímat změny.

Pracovníci ZDVOP reagují na skutečnost, že děti, které byly „vytrženy“ ze svého rodinného prostředí, jsou na významné události v životě velmi citlivé a na změny obvykle reagují jinak než děti bez této zkušenosti.

- Respektují individualitu dítěte a jeho potřeby, berou v potaz jeho názor, pokud je tento názor schopno formulovat.
- Berou ohled na soukromí dítěte a jeho rodiny, stejně tak i na zachování důstojnosti.
- Rodiče a ostatní fyzické osoby v životě dítěte vnímají pracovníci jako rovnocenné partnery v jednáních kolem dítěte.
- Dítě dle konkrétní situace a zjištěných informací s předstihem informujeme o budoucích událostech s dostatečným vysvětlením. Vždy se na postupu ohledně situace dítěte domlouváme na pravidelných týmových setkáních.
- Práce s dítětem, rodinou a ostatními institucemi je kontinuální, systematická. Jde o plánovaný a doprovázený proces, jehož tempo respektuje schopnost dítěte přijímat změny.

- Při tvorbě postupů a pravidel pro řešení situací významných změn u dětí umístěných v ZDVOP bereme v potaz nejen podporu dítěte svěřeného do péče ZDVOP, ale také podporu jeho rodičů nebo jiných pro dítě důležitých pečujících osob (viz kritérium 5c).
- Zaměstnanci zařízení se na významné změny a situace v životě dětí a jejich rodin připravují na různých seminářích, nebo se radí s psychologem v zařízení, mají možnost využití týmových setkání, supervizí.

Ukončení pobytu je závislé na formě právního titulu umístění dítěte

Ukončení pobytu dítěte ve ZDVOP probíhá buď plánovaně, nebo náhle. Má – li být ukončen pobyt v zařízení, vždy je zjišťován názor dítěte. V případě, že je dítě umístěno do zařízení na základě soudního rozhodnutí, je dítěti ukončen pobyt pozbytím platnosti rozhodnutí soudu o umístění dítěte do ZDVOP nebo na základě vydání nového vykonatelného soudního rozhodnutí.

Pokud je dítě přijato do ZDVOP na základě smlouvy o poskytování ochrany a pomoci je dítěti ukončen pobyt na základě pozbytí platnosti smlouvy, a to z důvodu uplynutí doby, na kterou byla sjednána, dohodou obou smluvních stran, výpovědí ze strany klienta, nebo za určitých podmínek výpovědí ze strany ZDVOP (viz smlouva o poskytování ochrany a pomoci).

Nejčastější situace, které vedou k ukončení pobytu dítěte ve ZDVOP:

- ukončení pobytu z důvodu návratu dítěte zpět do rodiny,
- ukončení pobytu z důvodu svěřením dítěte do náhradní rodinné péče, případně osvojení nebo jiné formy péče,
- ukončení pobytu z důvodu svěřením dítěte do jiného zařízení ústavní péče,
- ukončení pobytu z důvodu zletilosti.

Pokud je to možné, dítě, popř. rodina jsou dopředu citlivě, srozumitelnou formou informováni o ukončení pobytu ve spolupráci se sociálním pracovníkem, nebo psychologem (může být přítomna i jiná osoba dítěti blízká). Doba je vždy individuální, dle zjištěných informací. Je třeba postupně připravit dítě i rodiče na tuto významnou změnu v jejich životech, aby byla zajištěna prevence ohrožení dítěte a efektivnější řešení nastalých situací změn. Pro dítě je velmi důležité, aby se před ukončením pobytu rozloučilo ve školském zařízení, do kterého docházelo (v případě, že již nebude do něj nadále docházet). Před odchodem dítěte proběhne v ZDVOP „rozlučka“ s dítětem, kde jsou přítomni ostatní děti a personál ve službě. Dítě dostane malý dáreček na rozloučenou od pracovníků ZDVOP. V případě potřeby a dle domluvy s dítětem a rodinou, následuje nadále spolupráce s Dětským centrem Pluto v rámci odborného sociálního poradenství. Dítěti mohou být předány kontakty na pracovníky ZDVOP (psychologa, sociálního pracovníka a dalších) k zajištění potřeby bezpečí v případě budoucí krizové situace.

Postup sociálního pracovníka („SP“) při ukončení pobytu dítěte

- Připravuje dítě ve spolupráci s psychologem zařízení na ukončení pobytu v ZDVOP.
- Zajistí interní sdělení o termínu ukončení pobytu.
- Informuje rodiče/osoby odpovědné za výchovu/osoby pečující o plánovaném ukončení sociálně-právní ochrany a termínu předání dítěte.
- V součinnosti s pracovníkem přímé péče („PPP“) informuje školu o ukončení spolupráce, o vyúčtování plateb.
- Připraví všechny potřebné dokumenty k předání:
  - *Předávací protokol při ukončení pobytu nebo Předávací protokol při ukončení pobytu na žádost dítěte*
  - *Informace k ukončení pobytu dítěte* (obsahuje ucelený souhrn informací o pobytu dítěte ze strany PPP jakožto patrona dítěte, koordinátora školské a zdravotní péče (koordinátor ŠZP, psychologa a klíčového SP)
  - *Předávací zprávu*
  - *Soupis osobních věcí*
  - *příp. další*
- V součinnosti s koordinátorem ŠZP a PPP připraví k předání:
  - *Kartu zdravotního pojištění*
  - *Zdravotní a očkovací průkaz*
  - *Lékařem vystavené žádanky k vyšetření v odborných ambulancích*
  - *příp. další*
- Vyřídí záležitosti týkající se sociálních dávek na kontaktním pracovišti Úřadu práce, ČR a ve spolupráci s ekonomem zajistí komunikaci s Úřadem práce ČR o případných přeplatcích a nedoplatcích dávek;
- Zajistí bezprostředně hlášení ukončení pobytu dítěte příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí („OSPOD“) a Krajskému úřadu Moravskoslezského kraje (řízení o nároku na příspěvek ZDVOP).
- Uzavírá spisovou dokumentaci dítěte, viz standard č. 13, Dokumentace o výkonu sociálně-právní ochrany.
- Pokud má být dítě svěřeno do péče jiného zařízení, sociální pracovník předá dítěti maximum dostupných informací o zařízení, které bude dítěti poskytovat návaznou péči prostřednictvím webových stránek, informačního materiálu, telefonického kontaktu se SP zařízení nebo v případě zájmu dítěte osobní návštěvou zařízení.
- Je-li datum ukončení pobytu dítěte znám předem (např. dohodou, blížícím se uplynutím sjednané doby, informací ze strany OSPOD, soudu, rodičů apod.) postupuje SP v souladu s Plánem poskytování sociálně-právní ochrany dítěte tak, aby mohl být zdárně ukončen rozsah sjednané ochrany a pomoci.
- Je-li datum ukončení pobytu oznámeno krátce předem (např. rozhodnutím o zamítnutí žádosti o vydání souhlasu s poskytováním ochrany a pomoci dítěti v ZDVOP, výpovědí ze strany ZDVOP,

vykonatelným rozhodnutím soudu), SP plánuje s dítětem a jeho rodinou kroky k ukončení pobytu, spolupracuje s dítětem ve věci možného podání odvolání vůči rozhodnutí OSPOD.

- Pokud dítě opouští ZDVOP okamžikem nabytí zletilosti a pobývalo v něm na základě rozhodnutí soudu, informuje jej SP o nároku na *zaopatřovací příspěvek*, o který se žádá na Úřadu práce ČR, popřípadě mu pomůže s jeho vyřízením.
- SP předá dítěti k vyplnění *Dotazník spokojenosti*. Spolupracující rodič/osoba odpovědná za výchovu dítěte nebo pěstoun/pěstoun na přechodnou dobu, OSPOD nebo jiné instituce mají taktéž možnost vyjádřit se ke spolupráci se ZDVOP prostřednictvím *Dotazníku spokojenosti*.

Postup PPP a koordinátora ŠZP při ukončení pobytu

- Patron dítěte (více standard č. 10), v jeho nepřítomnosti PPP, vypíše stručné sdělení k pobytu a péči o dítě do ***Informací k ukončení pobytu dítěte***. U menších dětí pracovník píše zejména o adaptaci, samostatnosti, návycích dítěte, významných vývojových událostech, úrovni sebeobsluhy, způsobu stravování.
- Koordinátor ŠZP, v případě jeho nepřítomnosti PPP, vypíše do ***Informací k ukončení pobytu dítěte*** stručné sdělení ke zprostředkované zdravotní péči v průběhu pobytu dítěte v ZDVOP, kontakty na odborné ambulance, termíny plánovaných vyšetření apod. Dále zapíše předávána léčiva – název a šarži do ***Předávací zprávy***, kterou postoupí SP.
- PPP připraví s dítětem všechny jeho osobní věci (oblečení, přezůvky, boty, hračky, dárky, hygienické potřeby, školní potřeby a další), vyhotoví ***Soupis osobních věcí a Předávací zprávu***.
- PPP pomůže dítěti s balením věcí, zkontroluje seznam oblečení a cenností, dítěti je vypláceno kapesné za dny, za které mu náleží. U starších dětí PPP zkontroluje, zda má dítě v osobních dokladech občanský průkaz a kartu zdravotního pojištění.
- Koordinátor ŠZP, příp. PPP, předá SP průkaz zdravotního pojištění, zdravotní a očkovací průkaz, originál vysvědčení apod.
- Koordinátor ŠZP a PPP odhlásí dítě ze stravování (ZDVOP, školská zařízení, externí dodavatel obědů).
- V průběhu pobytu dítěte patron vytváří „památníček“ s fotografiemi dítěte, který mu daruje v den ukončení pobytu dítěte v ZDVOP (v případě jeho nepřítomnosti předá PPP).

ZDVOP – Významné změny v životě dítěte

Čerpáno z metodiky *Minimalizace negativních dopadů na dítě při změně výchovného prostředí* (V rámci pracovní skupiny k projektu Podpora transformace zařízení pro děti do tří let, které se zástupci DC Pluto aktivně účastnili, byla vytvořena metodika reflektující potřeby dítěte v situacích změny výchovného prostředí).

3 základní situace, které nastávají:

- 1. Odchod dítěte z rodiny – příchod dítěte do zařízení**
- 2. Odchod dítěte ze zařízení – návrat do rodiny**
- 3. Odchod dítěte ze zařízení – přechod do jiného zařízení**

1. Odchod dítěte z rodiny – příchod dítěte do zařízení

- U dítěte dojde k naprosto zásadní změně životní situace, kterou většinou nemohlo žádným způsobem ovlivnit.

Co by mělo předcházet změně prostředí

- V případech, kdy je vývoj dítěte v rodině vážně ohrožen a do rodiny vstupují instituce a organizace, ať už jako podpora, či kontrola, je nezbytné zajistit participaci dítěte. Je tedy nutné opakovanými rozhovory s dítětem o možnostech a variantách (v závislosti na věku dítěte), které mohou nastat, informovat dítě o aktuální situaci. Rozhovor by měl vést pracovník, kterého dítě alespoň trochu zná.

Na co nesmíme zapomenout při práci s dítětem

- Ptát se, co si o tom všem myslí, jaká jsou jeho přání?
- Dát dítěti pocit, že nás zajímá.
- Předávat mu pravdivé informace (termíny a data, která se jej týkají).
- Vysvětlovat.
- Poskytovat terapeutickou podporu.
- Zapojovat do řešení situace dítěte rodiče, nebo jiné osoby dítěti blízké
- Zpravidla při přijetí dítěte, nebo před jeho přijetím, používáme vlastní brožuru Průvodce DC Pluto pro děti i rodiče, kde můžeme rodině či dítěti na fotografiích ukázat do jakého prostředí přichází (jak to u nás vypadá, jak se k nám mohou rodiče za dítětem dostat atd.).
- Plánovat výkon sociálně-právní ochrany ve spolupráci se všemi zainteresovanými osobami.

2. Odchod dítěte ze zařízení – návrat do rodiny

- Přestože se jedná o variantu, která znamená, že pobyt dítěte v rodině již pro něj není ohrožující, rodiče si upravili podmínky pro návrat dítěte, případně se našla jiná osoba, která je schopna dítěti poskytnout zázemí, může být i tato změna zdrojem stresu a nepohody pro dítě.
- Podporu potřebuje nejen dítě, které opouští místo, kde se adaptovalo, zažilo mnoho nových a pro něj často neznámých (doma nedostupných) věcí, ale i rodič.
- Sociální pracovník nebo psycholog s rodinou a dítětem hovoří o tom, na co je potřeba se připravit a mapují případné obavy.
- Sociální pracovník, případně psycholog iniciuje u dítěte a jeho rodiny rozšířený kontakt v rodině (například víkendové pobyty poté delší pobyty v rodině), abychom zjistili, jak se dítě z rodiny

vrací do ZDVOP naladěné a následně situaci s dítětem a jeho rodinou vyhodnocujeme ve spolupráci s příslušným OSPOD.

- Sociální pracovník nebo psycholog informuje rodiče o vhodných zdrojích pomoci (odborné sociální poradenství v rámci poskytování návazné služby Dětského centra Pluto, psycholog, rodinný psychoterapeut, terénní služba, nízkoprahový klub, volnočasové centrum aj.). Pro vyhledávání služeb využívá sociální pracovník nebo psycholog registr poskytovatelů sociálních či zdravotních služeb a seznam osob pověřených k výkonu SPOD.

Co by mělo předcházet změně prostředí

- V průběhu pobytu dítěte v zařízení, by mělo být dítě (dle věku a rozumového vývoje) pravidelně informováno o tom, jaké jsou plány, jak se je daří naplňovat. Toto zajišťují především pracovníci zařízení, případně i pracovník OSPOD, který je s dítětem v kontaktu a dítě navštěvuje.
- Častý a pravidelný kontakt s rodiči, případně jinými blízkými osobami, pokud je tento kontakt pro dítě bezpečný. Kontakt je nutné pravidelně vyhodnocovat a dle toho poté upravovat rozsah a frekvenci. Podpora udržení, případně rozvoje dosavadních rodinných vazeb. Zajišťují pracovníci zařízení a OSPOD.
- Motivovat rodiče k aktivnímu řešení situace, zapojování do zajištění potřeb dětí v zařízení (např. lékař, škola).
- Poskytovat podporu a pomoc rodičům, či jiným osobám, které mají zájem dítě převzít do péče, dle identifikovaných rizik pro dítě.
- Důležité je také rozvíjet podpůrné zdroje pro pečující osoby z řad jejich širšího sociálního prostředí, nikoliv jen systému. Důležitá je spolupráce s osobami pověřenými k výkonu SPOD (různé doprovázející a podpůrné organizace, Sociálně aktivizační služby..)
- Soustavně vyhodnocovat situaci dítěte – v plánu sociálně právní ochrany dítěte, kde plánujeme přípravu dítěte na změnu. Toto ve spolupráci s dítětem, rodiči a dalšími zainteresovanými osobami.

Odchod dítěte ze zařízení

- Faktický odchod dítěte se snažíme plánovat tak, aby byl prostor na projednání s rodičem i dítětem tak, aby všichni účastníci věděli, jak a kdy bude odchod probíhat. Rodič případně i dítě (podle rozumové vyspělosti) by měli vědět, jaké další kroky je potřeba činit a jaké jsou aktuální potřeby dítěte.
- Je nutné s rodiči, popřípadě i s dětmi (realizuje pracovník OSPOD, ve spolupráci s pracovníky zařízení) projít možné krizové situace, které mohou nastat po návratu do rodiny a jejich řešení.
- Informujeme děti a jejich rodiče o konkrétních osobách, na koho se mohou obrátit, kdo jim pomůže (vybavit je letáky, vizitkami apod.).

- Dítě by mělo mít možnost vyjádřit se ke všem podstatným záležitostem, které se ho dotýkají. Všichni zainteresovaní by měli znát přání dítěte, a pokud je to možné, tak jej akceptovat, a to po celou dobu probíhající spolupráce, a to s ohledem na rozumovou vyspělost dítěte. V průběhu celé spolupráce je nutné předávat pravdivé a reálné (proveditelné) informace a úkoly. Vše rodičům i dětem sdělovat opakovaně a v takovém rozsahu, aby to pro ně bylo zapamatovatelné.

3. Odchod dítěte ze zařízení – přechod do jiného zařízení

- Jestliže se i přes veškerou pomoc a podporu nepodaří upravit podmínky rodičů natolik, aby se dítě mohlo bezpečně vrátit domů a nenašla se ani jiná blízká osoba, případně pěstouni nebo jiné osoby, které by mohli dítě převzít do dlouhodobé péče, musí dojít k opětovnému přemístění dítěte. Jedná se o jednu z nejnáročnějších změn. Přestože především starší děti nemusí projevovat strach a obavy, jejich vnitřní ochranné mechanismy pracují zcela automaticky. V této situaci potřebuje zcela prioritně podporu dítě.

Co by mělo předcházet změně pobytu dítěte

- Dítě by mělo být průběžně a pokud možno i jednotně informováno (dle věku a rozumového vývoje) o vývoji situace, a to jak ze strany rodičů, tak ze strany pracovníků zařízení a OSPOD.
- I v případě, že od počátku umístění dítěte je zřejmé, že návrat do rodiny nebude v krátkém časovém úseku možný, je nutné zajistit kontakt dítěte s rodiči, případně jinými blízkými osobami, pokud je tento kontakt pro dítě bezpečný.
- Je nutné průběžně vyhodnocovat potřeby dítěte. Zajišťují pracovníci zařízení a OSPOD.
- Jakmile OSPOD na základě shromážděných podkladů vyhodnotí situaci dítěte tak, že jeho návrat do rodiny aktuálně není možný, nebo již není možné setrvání ve ZDVOP z důvodu uplynutí zákonem stanovené doby, informuje o tom pracovníci zařízení a dítě.
- Rodiče o tomto musí být informováni ještě před podáním návrhu na změnu výchovného prostředí. Rodiče by i nadále měli být motivováni k pokračování v úpravě svých poměrů, a postupnému plnění stanovených cílů. Následně pracovník OSPOD zahájí spolupráci se zařízením, kam by dítě mohlo být přemístěno. Sociální pracovník nebo psycholog ZDVOP nabízí rodině další spolupráci ve formě odborného sociálního poradenství.
- V co nejkratší době je pak nutné dítě informovat o konkrétním místě, kde bude nadále žít, například formou letáčku, webovými stránkami, návštěvou zařízení.
- Při výběru místa přesunu dítěte je prioritní zájem dítěte, především minimalizace dalších změn (školy, volnočasových aktivit apod.), možnost udržení kontaktu s rodinou.

Předání dítěte do jiného zařízení

- Pracovníci zařízení zajistí, aby dítě bylo sbaleno a připraveno v domluvený termín a čas. Je vhodné volit čas, kdy není v novém zařízení příliš rušno, aby dítě mělo možnost se v klidu seznámit s prostředím.
- Odchodu dítěte by měl být přítomen pracovník OSPOD.
- Účast rodičů je nutné zvážit na základě vyhodnocení potřeb dítěte, musí být pro dítě bezpečné, dále nezraňující.
- Pracovníci zařízení si mezi sebou zajistí předání dalších informací, které jsou pro péči a podporu dítěte podstatné a důležité.
- Díky předešlé spolupráci a předávání informací (OSPOD, zařízení) mají pracovníci jiného zařízení základní informaci o dítěti, které k nim přichází. Přímo v zařízení pak proběhne: provedení dítěte zařízením, seznámení s místem, kde bude ubytováno (pokoj) o rozloučení s osobou, která dítě přivezla o pokrytí základní potřeby dítěte – najíst, napít, převléct, dle aktuální situace o seznámení s provozem zařízení o seznámení dítěte s ostatními dětmi o vyřízení nezbytných formalit. V krátkém čase je dítěti představený patron (klíčový pracovník dítěte).
- Děti si mohou během pobytu k pracovníkovi vytvořit silnější citovou vazbu. Dítě je pracovníkem ZDVOP ubezpečeno, že může zařízení kdykoliv kontaktovat (jsou mu předány kontaktní údaje).
- Dítě si sebou bere své osobní věci a maličkosti, ke kterým má vztah.

Informace, které dítěti sdělujeme před přechodem do jiného zařízení

(Inspirováno z metodiky Šafrán dětem, o.p.s.: *Tranzitní péče o dítě* Metodika pro pomáhající profesionály z oblasti sociální práce, zdravotnictví, školství a složky IZS).

Pro zajištění potřeby bezpečí v přechodové situaci je důležité především ještě před samotným tranzitem předat dítěti informaci:

KAM JDE

- Popíšeme dítěti co nejpodrobněji, jak bude vypadat místo, kam se bude přesouvat. Popíšeme mu vnější i interiéry, barvy, okolí... Obraz toho, kam se bude dítě přesouvat, by měl být co nejvíce konkrétní.
- Snažíme se pro dítě zajistit fotografie místa, kam bude přecházet. Vizuální forma může dítěti pomoci lépe si ho představit. Neslibujeme. Můžeme i dítě doprovodit do zařízení ještě před tím, než dojde k faktickému přemístění.

NA JAK DLOUHO „TAM“ JDE

- Dítě má právo na informaci, zda jde do jiného prostředí na dlouhou dobu, či jen na určitou dobu.
- Pokud dítě přechází do jiného prostředí, předáme mu tuto informaci.

S KÝM „TAM“ POJEDE

JAK „TAM“ POJEDE

- Otázka „Jak tam pojedete?“ se může jevit dospělému jako triviální. Pro dítě však odpověď na ni může být důležitá.

Popíšeme dítěti, jak bude naše cesta za novým prostředím vypadat

- **Čím pojedeme, s kým pojedeme, kdo bude řídit.**
- Dohodneme se na tom (zeptáme se dítěte), co by si rádo vzalo s sebou na cestu do dopravního prostředku, zeptáme se dítěte, zda by si přálo na cestu pustit hudbu.

KDY K PŘECHODU DOJDE

- Je vhodné o změně prostředí dítěti do šestého roku věku říct maximálně týden předem. Fakt, že nerozumí časovému období „týden“, můžeme ošetřit například takto: na lednici připneme sedm magnetek a každý den společně jednu ubereme.
- Důležité je dítěti o přechodu říct včas, aby mělo čas a prostor ptát se vás na pro něj důležité otázky.
- Je důležité, aby dítě mělo s sebou pro něj významné a ryze osobní předměty (hračky, fotografie, památníček), včetně těch, se kterými se s ním v rámci příprav na přechodovou situaci pracovalo.

JAK TO BUDE VYPADAT A CO SE BUDE DÍT, AŽ „TAM“ PŘIJEDE

Toto všechno jsou otázky, které se dítěti mohou honit hlavou:

- Co se mnou bude, až dorazíme na místo? Doprovodíš mě a budeš tam se mnou nějakou dobu? Jak dlouho tam se mnou budeš moct být? Půjdu se rovnou podívat do svého pokojíčku? A co když se budu chtít na něco zeptat, na koho se tam můžu obrátit? Máme-li představu, jak bude příjezd na nové místo vypadat, předáme ji dítěti.
- Pokud představu o tom, co se bude dít po příjezdu, nemáme, pokoušíme se to zjistit od osoby, která bude dítě přijímat.

Co dalšího potřebují děti ještě před tranzitem:

- Znamou osobu a někoho, ke komu si vytvoří důvěru.
- Klidný tón a rytmus hlasu.
- Čas na přípravu. Dítě by mělo mít dostatečně dlouhou dobu na to, aby se mohlo na svůj přechod připravit. Čím je dítě mladší, tím méně času poskytujeme (s ohledem na jeho časovou orientaci), ne však méně než jeden týden.

Zajištění základních fyziologických potřeb:

- Pokud jde dítě do jiného zařízení, dáme mu na cestu tekutiny a dle vzdálenosti také svačinku.
- Zrcadlíme dítěti jeho emoce, vyjadřujeme o ně zájem. Ve chvíli, kdy dítěti sdělujeme, že ho čeká nějaká změna (přechod), věnujeme pozornost jeho emocím. Zrcadlíme jeho emoce tak, že okomentujeme projevy dítěte, např.: „... tys mě teď celou dobu tak hezky pozorně

poslouchal/a... a teď vidím, že se trochu mračíš..." nebo: „... mám pocit, že vidím ve tvých očích slzy...

Další významné změny v životě dětí a rodin, ke kterým může dojít v průběhu pobytu dítěte v ZDVOP

Přechod do Náhradní rodinné péče (NRP):

- Přechod dítěte do NRP je vždy plánovaný. Ve spolupráci s OSPOD a Krajským úřadem (KÚ) je známo, že se dítěti bude hledat náhradní rodina. O tomto dítě informuje psycholog, nebo sociální pracovník. Je důležité, aby dítě bylo na tuto situaci dobře připraveno a bylo mu vše srozumitelně vysvětleno.
- Vše koordinuje OSPOD a KÚ. My vykonáváme kroky, na kterých se s OSPOD a KÚ dohodneme – např. vyhotovení sdělení k popisu dítěte a z něho vycházejících potřeb, fotodokumentaci.
- Ohledně kontaktu dítěte s náhradní rodinou je postupováno dle instrukcí OSPOD a KÚ.
- S pracovníky přímé péče jsou situace změny výchovného prostředí (odchod dítěte do NRP, do jiného typu ústavní péče včetně návratu do rodiny apod.) probírány na každodenních provozních schůzkách, kde se domlouvá postup práce s dítětem s ohledem na jeho přípravu ke změně.

Nástup dítěte do mateřské školy, základní školy a střední školy nebo změna školského zařízení:

- Nástup zajišťuje SP v součinnosti s rodiči, kteří žádají o nástup do školského zařízení nebo jeho změnu. V případě, že se jedná o nespolupracující rodiče, je o tomto informován příslušný OSPOD, který je vyzván k nastavení dalšího postupu.
- Dítě je na nástup či přestup dopředu připraveno psychologem ZDVOP případně SP.
- Pokud je to možné (u spolupracujícího rodiče nebo okolnosti přijetí dítěte umožňují kontakt rodiče s dítětem) jsou rodiče zapojováni k účasti na předškolní nebo školní docházce dítěte formou doprovázení dítěte, dále k účasti na třídních schůzkách, vypracování domácích úkolů s dítětem apod.

Hospitalizace dítěte

- Dlouhodobá hospitalizace má nepříznivý vliv na další psychický vývoj dítěte. Nemocné dítě velmi citlivě vnímá nepřítomnost svých rodičů, má zvýšenou potřebu jistoty a bezpečí, lásky a ochrany
- Na tyto potřeby psycholog (SP i PPP) zařízení reagují a pracují s psychikou dítěte.
- Myslíme na to, že dítě by si mělo vzít do nemocnice nějakou svou oblíbenou hračku, ke které má citovou vazbu. U starších dětí je důležité, abychom jim sdělili, jak asi dlouho budou muset v nemocnici zůstat.
- Některá onemocnění jsou pro dítě zvláště náročná, vyvolávají v dítěti strach, úzkost.
- Je důležité, aby pracovníci s ohledem na rozumovou vyspělost a věk dítěte, dítěti vysvětlili jeho zdravotní stav a důvod hospitalizace.

- Pracovníci dítě po dobu hospitalizace (pokud to umožňují provozní podmínky) navštěvují. Pobyt dítěti dokáže zpříjemnit i nějaká hračka, kterou mu přivezeme.
- Po celou dobu se zapojujeme rodiče (nebo zákonné zástupce) a osoby blízké do řešení situace, tím že předáváme informace, kontakty a psychickou oporu. Klademe důraz na důležitost kontaktu s dítětem po dobu jeho hospitalizace.

Akutní hospitalizace dítěte

- Pokud je převoz dítěte akutní a rychlý, sdělíme mu alespoň pár slov o nemocničním zařízení, do kterého bude odvezeno.
- Službu konající pracovník zajistí převoz dítěte rychlou záchrannou službou a předává průkaz pojištěnce, pokud ho má k dispozici. Pracovníci ZDVOP zajistí dítěti co nejdříve hygienické potřeby, telefonicky informují ředitele ZDVOP o hospitalizaci dítěte.
- Jakmile je to možné, ředitel ZDVOP, nebo jeho zástupce informuje zákonné zástupce o převozu dítěte do nemocnice.
- Sociální pracovník telefonicky informuje zákonného zástupce o hospitalizaci, popřípadě operativních zákrocích a zajišťuje jejich součinnost k těmto záležitostem. Ředitel ZDVOP rozhoduje za dítě pouze v běžných záležitostech, proto když není zákonný zástupce k dosažení rozhoduje lékař o dalším postupu v případě, že operace nesnese odkladu (popřípadě soud). Dále SP informuje rodiče (zákonné zástupce) o návratu dítěte zpět do ZDVOP.

Plánovaná hospitalizace

- Pro starší dítě je důležité vědět, jak dlouho bude asi hospitalizováno.
- Souhlas s hospitalizací vždy podepisuje zákonný zástupce.
- Pokud je to možné, při hospitalizaci je s dítětem zákonný zástupce.
- Sociální pracovník ZDVOP předem informuje dítě o hospitalizaci.
- ZDVOP zajistí pediatrické vyšetření, eventuálně další požadovaná vyšetření od jiných specialistů.
- S dítětem se předává průkaz pojištěnce, zdravotní průkaz (pokud ho má ZDVOP k dispozici).
- O hospitalizaci dítěte telefonicky informuje sociální pracovník příslušný OSPOD.
- O návratu dítěte zpět do ZDVOP sociální pracovník telefonicky informuje zákonného zástupce a příslušný OSPOD.

Těhotenství, narození dítěte nezletilé matce umístěné v ZDVOP

- Pokud se jedná o nezletilou matku mladší 15 let, je nutné informovat OSPOD a případně Policii ČR.
- Psycholog zařízení nabízí nezletilé matce terapeutickou podporu, snaží se navodit atmosféru důvěrného prostředí. S dívkou komunikuje o všech záležitostech týkající se těhotenství, či narození dítěte.

- Je velice důležité dítěti vysvětlit, že jsme tu pro něho a můžeme mu najít účinnou pomoc, tedy dospělého člověka-odborníka, kterému bude moci důvěřovat.
- SP poskytuje nezletilé matce sociální poradenství, dotazuje se na její postoj, informuje ji o možnostech řešení situace, hledá zdroje pomoci a podpory, např. ze strany členů rodiny. To vše SP řeší v součinnosti s OSPOD, který je koordinátorem řešení její situace.
- Po celou dobu posilujeme nezletilou matku v rodičovských kompetencích, tj. v oblasti péče o potřeby dítěte, příprava stravy, vedení domácnosti.
- SP poskytuje nezletilé matce podporu a pomoc při vyřizování osobních dokladů, zdravotního pojištění, finanční podpory státu, na kterou má nezletilá matka nárok atd.
- Dle situace, ve které se dítě nachází vyhledáme odborníky, které dítě potřebuje. Kontakty na různé typy služeb a konkrétní pomoc ve svém regionu jsou zveřejněny například na portálu Ohrožené dítě. Jedná se o mapu služeb pro rodiny s dětmi.

Znásilnění a pohlavní zneužití dítěte

- Pokud se nám dítě s něčím takovým svěří, vycházíme ze zákona, že trestný čin pohlavního zneužití (§ 187 trestního zákoníku) je každý povinen přezít (§ 367 téhož zákona), nevztahuje se na něj ovšem všeobecná oznamovací povinnost (§ 368 téhož zákona, tedy obecně není trestné neoznámení již dokonáního činu). Podle § 7 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, je každý člověk oprávněn upozornit orgán sociálně-právní ochrany – úřad, obce v přenesené působnosti, obce v samostatné působnosti, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR či Úřad pro mezinárodní právní ochranu dětí – na skutečnosti, které by mohly signalizovat porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti.
- Zaměstnanci orgánů sociálně-právní ochrany jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, s nimiž se při výkonu své práce seznámili, i o osobách, které je na tyto skutečnosti upozornily. Dítě má i bez vědomí rodičů či osob odpovědných za výchovu právo požádat uvedené instituce o pomoc.

Práce s dítětem:

- Snažíme se dítě vyslechnout v klidu, věřit mu, nic nehodnotit, nekritizovat. Podstatné je, aby dítě cítilo naši naprostou důvěru, aby vědělo, že co se stalo, není jeho vina. Proto postupujeme opatrně, zároveň se však snažíme získat co nejvíce informací.
- Je velice důležité dítěti vysvětlit, že jsme tu pro něho a můžeme mu najít účinnou pomoc, tedy dospělého člověka-odborníka, kterému bude moci důvěřovat.
- Nutná je komplexní interdisciplinární pomoc – ve spolupráci s OSPOD vyhledáme odborníky (psychiatr, klinický psycholog, dětská krizová centra..)
- Na různá vyšetření dítěte doprovází psycholog zařízení, který se snaží o navázání kladného vztahu s dítětem, který navodí dítěti pocit bezpečí a ochrany a bude ho informovat o všem, co se bude dít.

- Pokud se jedná již o dokonaný čin, na který nemáme ohlašovací povinnost, zeptáme se dítěte, zda chce událost nahlásit na PČR a dále s ním dle jeho rozhodnutí pracujeme. Důležité je, abychom dítěti důkladně vysvětlili, co ho po ohlášení trestného činu čeká.

Vyšetřování PČR, odborné znalecké posudky, výpověď před soudem

- V rámci konzultace s psychologem, který dítěti celou situaci přiměřeně vysvětlí, dítě dopředu vhodně informujeme o celé situaci, a dáme mu prostor na dotazy.
- Je mu poskytnuta maximální podpora, je možný doprovod nebo účast pracovníka při vyšetřování (pokud je to možné).

Zákaz nebo omezení styku rodiče s dítětem (nebo naopak)

- Za obvyklých okolností je v zájmu dítěte, aby se stýkalo co nejvíce s oběma rodiči. Mohou však nastat situace, kdy je třeba styk rodiče s dítětem omezit nebo dokonce zakázat.
- Důvody k omezení či zákazu styku s rodičem mohou být jak na straně rodiče, tak na straně dítěte.
- Soud právo rodiče omezí, nebo zakáže, pouze je-li to nutné v zájmu dítěte.
- Pro omezení či zákaz styku musí být dány závažné důvody. Tyto důvody mohou být buď na straně druhého rodiče, nebo na straně přímo nezletilého dítěte, pokud styk s druhým rodičem odmítá.
- V rámci konzultace s psychologem je dítěti vysvětleno proč, na jak dlouho a jaký může být důsledek porušení zákazu.
- Někdy mohou probíhat kontakty s rodičem které nařídí soud za asistence určeného pracovníka zařízení.
- Ředitel ZDVOP má právo zakázat nebo přerušit návštěvu osob odpovědných za výchovu dítěte nebo jiných osob, v případě, že by tyto osoby jednaly v rozporu se zájmem dítěte, tato situace je pak dále řešena s v součinnosti s OSPOD nebo soudem.

Puberta/Dospívání

Pracovníci zařízení adekvátně reaguji na přirozené projevy dítěte. např:

- neuznávání autorit, navazování vztahů heterosexuálních a homosexuálních.
- svévolné opuštění ZDVOP – souvisí nejčastěji s některou neuspokojenou potřebou dítěte.

Pracovníci dítěti v tomto náročném období poskytují:

- jasnou otevřenou komunikaci,
- důvěru a víru, že to zvládnou,
- ocenění, povzbuzení,
- respekt a podporu,

- předávání zodpovědnosti bez následných komentářů – "proč jsi to udělal takhle, nešlo to takto...",
- nastavení pravidel – opěrný bod,
- vytváření dohod – u kterých se mohou cítit jako „partáci“,
- možnost dělat rázná gesta (bouchnutí dveřmi) a prožívat je,
- podpořit jejich sebeúctu,
- knihu o dospívání a pubertě.

Dovršení 18 let/ zletilost (příprava na samostatný život)

- Zpravidla od 16 let věku se s dítětem intenzivně věnujeme oblasti přípravy na samostatný život.
- Cílem přípravy na samostatný život dítěte je zpřístupnit dětem vyrůstajícím ve složitých podmínkách základní informace a dovednosti, které jim umožní samostatně žít a začlenit se do společnosti se všemi právy a povinnostmi, které z toho pro něj vyplývají.
- Systém přípravy by měl být rámcově nastaven, ideálně v písemné podobě, se kterou bude klient seznámen, jednotlivé kroky by pak měly vycházet z podrobného vyhodnocení potřeb dítěte a jeho rodiny, včetně jeho pravidelné aktualizace.
- Je nutné vycházet z individuálního plánu, který je pracovníky zařízení zpracován, a pravidelně vyhodnocován, a to ve spolupráci s pracovníkem OSPOD a dalšími subjekty.

Minimálně by se podpora měla týkat těchto oblastí:

- Volba povolání – jaké povolání by v budoucnu dítě chtělo vykonávat, zda je to reálné, co je potřeba pro to učinit, a další profesní vzdělávání – zda a případně jakou školu může/chce/bude dítě dále studovat, aby se připravilo na povolání, které chce v budoucnu vykonávat.
- Zaměstnání – praxe, způsob ucházení se o volné pracovní místo, životopis, motivační dopis, druhy pracovních smluv, možnosti výpovědi, rizika, na která si má dítě dávat pozor, odměna,
- Příspěvky a sociální dávky – kdy a za jakých okolností jsou vypláceny a v jaké výši (v souvislosti s hospodařením domácnosti),
- Co znamená samostatné bydlení, co všechno obnáší, co je třeba zajišťovat (nájemní/podnájemní smlouvy, smlouvy na odběr vody, elektřiny, plynu, SIPO),
- Vedení domácnosti (úklid, nákupy, vaření),
- Hospodaření s vlastními financemi – vedení rozpočtu domácnosti, dluhy, půjčky, splátky.
- Vztahy – přátelské, partnerské, zaměstnanecké, principy „zdravých“ vztahů.
- Sexualita – téma ochrany zdraví, prevence před nechtěným otěhotněním.
- Rodičovství – plánování rodičovství, co znamená být rodičem.

Základní principy a pravidla při přípravě na zletilost:

- Participace dítěte s důrazem na podporu pozitivního potenciálu dítěte.
- Respekt k individuálním potřebám a možnostem dítěte a jeho okolí.
- Spolupráce s dalšími subjekty (multidisciplinární přístup).
- Děti je nutné připravovat na situace, se kterými se budou v životě potkávat a pro jejich zvládnutí je nutné vybavit klíčovými kompetencemi a nezbytnými dovednostmi. Je nesmírně důležité, aby se děti dokázaly dobře orientovat v reálném životě, měly zdravé sebevědomí a dokázaly adekvátně reagovat na okolnosti, které je potkají.
- Důležité je, aby děti věděly, že na to nemusí být samy, aby věděly, na koho se můžou při nastalých problémech v samostatném životě obrátit.
- S dětmi hovoříme o tom, co dělat, když: např. neseženou práci..., rozejdou se s přítelem, podepíší nevhodnou smlouvu, budou se cítit osamělí, zůstanou bez střechy nad hlavou, když dívka zjistí, že je těhotná ...apel na oblast sociálně patologických jevů – kriminalita, závislosti, deviace, sociální kontrola, sociální vztahy ...apel na partnerské vztahy, rodinné vazby atd.
- Důležitá je pro toto období motivace, participace, vzájemný respekt a zájem nás všech, snaha pomoci, opravdovost.
- Nabízíme podporu v rámci sociální služby – odborné sociální poradenství při ukončení pobytu dítěte (zletilého).

Rozvod rodičů

- Dítě potřebuje své negativní pocity uvolnit a odreagovat se. Mělo by vědět, co se v rodině děje, a dané situaci porozumět. Musí tedy dostat potřebné vysvětlení a informace, jež jsou přiměřené jeho věku a zralosti. Tyto informace předává dítěti zpravidla psycholog zařízení. Psycholog zařízení se v této souvislosti snaží také pracovat s rodiči dítěte.
- To, co děti při rozvodu nejvíce zatěžuje je nejistota. Potřebují vědět, dostávat upřímné odpovědi a ujišťování.
- Participace dítěte – pokud dítě projeví zájem a je rozumově vyspělé, umožníme mu účastnit se rozvodového řízení, jež se ho bezprostředně týká. Dítě má právo vyjádřit svůj názor. Každé dítě má přirozenou potřebu podílet se, věku odpovídajícím způsobem na úpravě svého vlastního života.
- Nabízíme dítěti, že se mu pokusíme zodpovědět všechny otázky.

Změna klíčového sociálního pracovníka

- Dítěti vždy vysvětlíme, že za změnu pracovníka nemůže. Pokud o změnu pracovníka nepožádalo samotné dítě, vysvětlíme mu s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost důvody této změny.
- Více se touto změnou zabývá kritérium 10d.

Postup v případě změny patrona:

- Touto změnou se zabývá kritérium 10d.

Významné události v životě dítěte

Svátek:

- Pracovník přímé péče (případně i další pracovníci centra) dítěti popřeje a dá mu drobný dárek (např. sladkost, plyšák).
- Pokud je to možné, vezme pracovník přímé péče dítě do cukrárny, kde svátek oslaví společně s dalšími dětmi.

Narozeniny:

- Patron dítěte zjišťuje, co by si dítě přálo k narozeninám. V den narozenin, pokud dítě chodí do školy, může dostat pytlík bonbónů, které vezme do školy a rozdá spolužákům.
- Odpoledne je ve ZDVOP pro dítě připraven dort se svíčkami, u něhož dítěti popřeje pracovník přímé péče, případně další personál. Dítě sfoukne svíčky a dostane dárek. Dítě se u dortu vyfotí, pokud má sourozence, vyfotí se společně. Fotografie jsou pak součástí památníčku dítěte.

Zápis dítěte do ZŠ

- Je významnou událostí v životě dítěte. Cílem zápisu je seznámení se dítěte se školou, zároveň seznámení se školy s dítětem a zhodnocení jeho vývojové úrovně. Pracovníci ZDVOP si uvědomují důležitost tohoto dne pro dítě, proto se snaží navodit sváteční atmosféru (např. po zápisu zajdou s dítětem do cukrárny). Snažíme se také, aby byli této události přítomni i rodiče nebo jiné osoby blízké dítěti, vysvětlujeme rodičům důležitost jejich přítomnosti.

Narození sourozence

- Dítě informujeme o tom, že bude mít, nebo že má sourozence.
- V rámci konzultace s psychologem nebo společně s rodiči, sociální pracovník zajistí kontakt s narozeným sourozencem. Dítě informujeme vhodnou formou, vzhledem k jeho věku a rozumovým schopnostem.

Úmrtí v rodině

- Dítě citlivě informujeme o tom, že došlo k úmrtí v rodině.
- Dítěti poskytneme zvýšenou psychologickou podporu. Pokud je dítě rozumově vyspělé a přeje si být na pohřbu, zajistíme účast dítěte na pohřbu a popřípadě ho doprovodí psycholog zařízení.

Nemoc v původní rodině

- V případě, že se dítě dozví (buď při telefonickém, nebo osobním kontaktu s rodiči, případně od sociálního pracovníka), že mu někdo z blízké rodiny onemocněl, pracovník přímé péče nebo sociální pracovník dítěti vysvětlí, o jakou nemoc se jedná. V případě zájmu dítěte sociální pracovník dále zjišťuje bližší informace a předává je dítěti.
- V případě běžného, nebo krátkodobého onemocnění, je dítěti poskytnuta zvýšená podpora ze strany pracovníků ZDVOP.
- V případě dlouhodobé hospitalizace domluví sociální pracovník ZDVOP možnost návštěvy nemocného v nemocnici.

Všechny významné změny jsou zaznamenány do osobní dokumentace dítěte. Jsou vedeny záznamy o rozhovorech s dítětem, plánu změny, spolupráci s OSPOD a rodinou.

Nástroje:

Související vnitřní dokumenty a formuláře zařízení:

- Brožura – Průvodce DC Pluto pro děti i rodiče
- Brožura – Příběh přijetí
- Základní informace k pobytu dítěte v ZDVOP
- Informace při ukončení pobytu dítěte

Související legislativa:

- Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona sociálně-právní ochrany, v platném znění
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Další použitý materiál:

- Doporučený postup při spolupráci kurátora pro děti a mládež s kurátorem pro dospělé osoby – metodika kraje MSK
- Metodické doporučení ke sjednocení postupu spolupráce pracovníků sociálně-právní ochrany dětí a sociálních kurátorů při práci s mladým dospělým v souvislosti s dávkou „Zaopatřovací příspěvek mladého dospělého“
- Metodika *Minimalizace negativních dopadů na dítě při změně výchovného prostředí* (V rámci pracovní skupiny k projektu Podpora transformace zařízení pro děti do tří let, které se zástupci DC Pluto aktivně účastnili, byla vytvořena metodika reflektující potřeby dítěte v situacích změny výchovného prostředí)
- Šafrán dětem, o.p.s.: *Tranzitní péče o dítě* Metodika pro pomáhající profesionály z oblasti sociální práce, zdravotnictví, školství a složky IZS.

Další pracovní postupy:

- Standard č. 1 Cíle a způsoby činnosti ZDVOP
- Standard č. 2 Ochrana práv a oprávněných zájmů
- Standard č. 4 Informovanost o výkonu SPOD
- Standard č. 5 Podpora přirozeného sociálního prostředí
- Standard č. 9 Přijímání dětí do zařízení
- Standard č. 10 Plán SPOD umístěného v ZDVOP
- Standard č. 11 Předávání informací